

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการพยาบาลของผู้ป่วยสูงอายุในแผนกอายุรกรรม ตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษานี้แบ่งศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ป่วยสูงอายุและพยาบาลประจำการ ในแผนกอายุรกรรม โรงพยาบาลของรัฐที่มีจำนวนเตียงตั้งแต่ 300 เตียงขึ้นไป เขตกรุงเทพมหานคร 5 สังกัด คือ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 15 โรงพยาบาล 57 หอผู้ป่วย ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ

1.1 ผู้ป่วยสูงอายุ

ผู้ป่วยสูงอายุที่รับไว้รักษาในหอผู้ป่วยสามัญอายุรกรรมซึ่งมีคุณสมบัติ คือ

- 1) ผู้ป่วยสามัญอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
- 2) เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแล้วไม่น้อยกว่า 3 วัน
- 3) สามารถรับฟังและตอบคำถามภาษาไทยได้
- 4) ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 260 คน (สำรวจซ้ำ 2 ครั้ง ในวันที่ 22-31 ธันวาคม 2539 และ 26-31 พฤษภาคม 2540)

1.2 พยาบาลประจำการ

พยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยสามัญอายุรกรรม ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมประมาณ 802 คน (สำรวจซ้ำ 2 ครั้ง ในวันที่ 22-31 ธันวาคม 2539 และ 26-31 พฤษภาคม 2540)

2. กลุ่มตัวอย่าง

ได้มาโดยการสุ่มหลายขั้นตอน (Multistage Sampling Techniques) ดังนี้

2.1 ผู้ป่วยสูงอายุ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสังกัด ทั้ง 5 สังกัด ด้วยการกำหนดสัดส่วนของโรงพยาบาลที่มีในแต่ละสังกัด สัดส่วนที่กำหนด คือ 4 : 1 ได้โรงพยาบาลรวมทั้งสิ้น 6 โรงพยาบาล

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มรายชื่อโรงพยาบาลตามสังกัด ด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) 6 โรงพยาบาล คือ

- 1) สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลเลิดสิน
สถาบันประสาทวิทยา
- 2) สังกัดกระทรวงกลาโหม โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
- 3) สังกัดกระทรวงมหาดไทย โรงพยาบาลตำรวจ
- 4) สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลรามธิบดี
- 5) สังกัดสำนักการแพทย์ กทม. โรงพยาบาลวชิรพยาบาล

ขั้นตอนที่ 3 ได้กลุ่มตัวอย่าง คือผู้ป่วยสูงอายุที่รับไว้รักษาทุกคนในระยะเวลาที่เก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน 2540 - 17 กรกฎาคม 2540 จำนวนทั้งสิ้น 130 คน (ตารางที่ 1)

2.2 พยาบาลประจำการ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างพยาบาลประจำการตามกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยสูงอายุจาก 6 โรงพยาบาล ซึ่งมีจำนวน 224 คน ด้วยวิธีการกำหนดโควตา ร้อยละ 50 จึงได้ 112 คน และเพื่อลดความคลาดเคลื่อน ใช้กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 123 คน

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย โดยการขอตารางเวรจากหัวหน้าหอผู้ป่วย แล้วกำหนดให้พยาบาลประจำการผู้มีรายชื่ออยู่ในลำดับที่เป็นเลขคี่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงพยาบาล

สังกัด	ผู้ป่วยสูงอายุ		พยาบาลประจำการ	
	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
กระทรวงสาธารณสุข				
1. สถาบันประสาทวิทยา	26	26	9	9
2. โรงพยาบาลสงฆ์	12		16	
3. โรงพยาบาลราชวิถี (หาคความเที่ยง)				
4. โรงพยาบาลเลิดสิน	25	25	12	12
5. โรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี	12		17	
กระทรวงกลาโหม				
6. โรงพยาบาลภูมิพล	15		87	
7. โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า	22		50	
8. โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า	16	16	40	21
กระทรวงมหาดไทย				
9. โรงพยาบาลตำรวจ	27	27	31	17
ทบวงมหาวิทยาลัย				
10. โรงพยาบาลรามธิบดี	6	6	57	29
11. โรงพยาบาลศิริราช	22		248	
สำนักงานแพทย์ กทม.				
12. โรงพยาบาลกลาง	18		54	9
13. โรงพยาบาลวชิรพยาบาล	30	30	65	35
14. โรงพยาบาลตากสิน	14		64	
15. โรงพยาบาลเจริญกรุง ประชารักษ์	15		52	
รวม	260	130	802	123

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสอบถามผู้ป่วยสูงอายุ เรื่องความต้องการการพยาบาลของผู้ป่วยสูงอายุ ตามการรับรู้ของผู้ป่วย

ชุดที่ 2 แบบสอบถามพยาบาลประจำการ เรื่องความต้องการการพยาบาลของ ผู้ป่วยสูงอายุ ตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการ

การสร้างและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัย ต่างๆ เพื่อหากรอบแนวคิดเนื้อหาและนำแนวคิดในเรื่องนั้นๆ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ของตัวแปรที่จะศึกษา เครื่องมือทั้ง 2 ชุด มีรายละเอียด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามผู้ป่วยสูงอายุ เรื่องความต้องการการพยาบาลของ ผู้ป่วยสูงอายุตามการรับรู้ของผู้ป่วยเอง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยสูงอายุ

แบบสอบถามนี้มีลักษณะเป็นแบบรายการสำรวจ และเติมข้อความลงในช่องว่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่เข้ารับ การรักษาในโรงพยาบาล และความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งหมด 15 ข้อ

สำหรับความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันนั้นเป็นลักษณะ ของแบบประเมิน ที่ปรับปรุงจากแบบประเมินสมรรถภาพเชิงปฏิบัติ ดัชนีบาร์เทล เอดีแอล (Bathel ADL Index : BAI) ของสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (Jitapunkul S, 1994 : 73) ซึ่งประกอบด้วย การประเมินกิจวัตรประจำวัน 10 กิจกรรม ได้แก่ การรับประทานอาหาร การลุกนั่งจากที่นอน การเดินหรือการเคลื่อนที่ การสวมเสื้อผ้า การอาบน้ำเช็ดตัว การ หวีผม แปรงฟัน ล้างหน้า การขึ้นลงบันได การใช้ห้องสุขาหรือกระโถน การควบคุมการ ขับถ่ายอุจจาระและการควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะ โดยแต่ละกิจกรรมมีระดับการให้คะแนน ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับระดับความสำคัญและความยากง่ายของแต่ละกิจกรรมต่อการดำรงชีวิต ซึ่งระดับคะแนนความสามารถต่ำสุด 0 คะแนน ความสามารถสูงสุด 20 คะแนน

เมื่อนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับผู้ป่วยสูงอายุที่รับไว้รักษาใน โรงพยาบาล จำนวน 30 คน พบว่าไม่มีกิจกรรมการขึ้นลงบันได ผู้วิจัยจึงตัดกิจกรรมนี้ ออกไปเหลือเพียง 9 กิจกรรม ได้แก่ การรับประทานอาหาร การลุกนั่งจากที่นอน การเดิน หรือการเคลื่อนที่ การสวมใส่เสื้อผ้า การอาบน้ำเช็ดตัว การหวีผมแปรงฟันล้างหน้า การใช้ ห้องสุขาหรือกระโถน การควบคุมการขับถ่ายอุจจาระ และการควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะ

โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงด้านภาษา รวมทั้งคัดแปลงการให้คะแนน เป็นแบบมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) 3 อันดับ ดังนี้

สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง	ได้ 3 คะแนน
ต้องพึ่งพาบุคคล/อุปกรณ์	ได้ 2 คะแนน
ไม่สามารถปฏิบัติได้	ได้ 1 คะแนน

โดยมีเกณฑ์การประเมินความสามารถเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.66	มีความสามารถในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.67-2.33	มีความสามารถในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00	มีความสามารถในระดับมาก

ส่วนที่ 2 ความต้องการการพยาบาล

แบบสอบถามความต้องการการพยาบาล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัย
แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการการพยาบาลด้วยการพัฒนาความรู้จากทฤษฎีการพยาบาล
ของโอเรม ทฤษฎีและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ นำมาวิเคราะห์ร่วมกับบทบาทและ
ขอบเขตการปฏิบัติการพยาบาล ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 50 ข้อ ครอบคลุมถึงมิติ
หลักทางการพยาบาล 4 มิติคือ การส่งเสริมสุขภาพ 18 ข้อ การป้องกันโรค 11 ข้อ การ
รักษาพยาบาล 14 ข้อ และการฟื้นฟูสุขภาพ 7 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ดังนี้

ต้องการมากที่สุด	ได้ 5 คะแนน
ต้องการมาก	ได้ 4 คะแนน
ต้องการปานกลาง	ได้ 3 คะแนน
ต้องการน้อย	ได้ 2 คะแนน
ต้องการน้อยที่สุด	ได้ 1 คะแนน

โดยมีคะแนนรวมทั้ง 50-250 คะแนน ซึ่งคะแนนยิ่งสูง แสดงว่ามีความต้องการการ
พยาบาลนั้นมาก และมีเกณฑ์การประเมินความต้องการการพยาบาล เป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนเฉลี่ย 3.60-5.00	หมายถึง มีความต้องการในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.30-3.59	หมายถึง มีความต้องการในระดับ

ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.29	หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อย
-----------------------	----------------------------------

ชุดที่ 2 แบบสอบถามพยาบาลประจำการ เรื่องความต้องการการพยาบาลของผู้ป่วยสูงอายุ ตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการ แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของพยาบาลประจำการ

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบรายการสำรวจและเติมข้อความลงในช่องว่าง ได้แก่ อายุ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา การอบรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการมีผู้สูงอายุในครอบครัว รวมข้อคำถาม 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความต้องการการพยาบาล

แบบสอบถามความต้องการการพยาบาล ครอบคลุมมิติหลักทางการพยาบาล 4 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ซึ่งมีลักษณะคำถาม จำนวนข้อ เกณฑ์การให้คะแนน และเกณฑ์การประเมิน เช่นเดียวกับแบบสอบถามความต้องการการพยาบาลของผู้สูงอายุตามการรับรู้ของผู้ป่วย

การหาความตรงของเครื่องมือ

เมื่อสร้างแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด เรียบร้อยแล้ว ได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและให้คำแนะนำ เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุง จากนั้นจึงเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางการพยาบาล จำนวน 11 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และความเหมาะสมของสำนวนภาษา หลังจากผ่านการพิจารณาและการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้ โดยเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วถือว่ามีความตรง

การหาความเที่ยงของเครื่องมือ

เมื่อแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ได้ผ่านการหาความตรงของเครื่องมือแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยสูงอายุและพยาบาลประจำการ จำนวนกลุ่มละ 30 ราย นำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) และนำไปแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยสูงอายุ 130 ราย พยาบาลประจำการ 123 ราย และนำมาหาความเที่ยงซ้ำ ได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าความเที่ยง (reliability) ของเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือ	ก่อน	หลัง
แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน	0.92	0.95
แบบสอบถามความต้องการตามการรับรู้ของผู้ป่วยสูงอายุ	0.94	0.95
แบบสอบถามความต้องการตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการ	0.97	0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล เลิศสิน สถาบันประสาทวิทยา โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลตำรวจ โรงพยาบาล รามาธิบดี และสำนักการแพทย์กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูล เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล หัวหน้าแผนกการ พยาบาลอายุรศาสตร์ และหัวหน้าหอผู้ป่วยอายุรกรรม เพื่อชี้แจงรายละเอียดในการทำวิจัย และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้ป่วยสูงอายุ

ผู้วิจัยแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อขอ ความร่วมมือ และสอบถามความสมัครใจที่จะเข้าร่วมในการวิจัย จากนั้นจึงอธิบายชี้แจงถึง วิธีการตอบแบบสอบถามให้เข้าใจ แล้วจึงอ่านข้อความตามแบบสอบถามให้ผู้ป่วยสูงอายุฟัง และเลือกตอบ โดยผู้วิจัยทำเครื่องหมายตามที่ผู้ป่วยสูงอายุตอบ เวลาที่ใช้กับผู้ป่วย 1 ราย ประมาณ 30-45 นาที

2. พยาบาลประจำการ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ซึ่งแต่ละฉบับมีจดหมายแนะนำตัว คำชี้แจงเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ให้ หัวหน้าหอผู้ป่วย โดยขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม และรวบรวมแบบสอบถาม เมื่อตอบครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจึงขอรับแบบสอบถามคืนจากหัวหน้าหอผู้ป่วย รวมระยะเวลา หอผู้ป่วยละ 1-2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ SPSS[®] /PC

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยสูงอายุและของพยาบาลประจำการ วิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลความต้องการการพยาบาลของผู้ป่วยสูงอายุ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความต้องการการพยาบาลของผู้ป่วยสูงอายุด้วยค่าทดสอบที (t-test) ค่าทดสอบเอฟ (F-test) ร่วมกับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's method)